

Till
Kulturdepartementet
Enheten för konstarterna
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.ko@regeringskansliet.se

YTTRANDE

2022-02-16 Diarienummer: **Ku2021/02071**

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar angående SOU 2021:77 Återstartsutredningens betänkande ”Från kris till kraft – återstart för kulturen (Ku2021/02071)

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) lämnar härmed sitt remissvar på Återstartsutredningens betänkande ”Från kris till kraft – återstart för kulturen” (Ku2021/02071).

Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) med ett sjuttioal medlemmar arbetar för att få till stånd en statlig översyn av tillståndet för fotografi i Sverige och det fotografiska fältet i stort, samt att säkra fotografisk stillbild för framtida generationer med tydliga strategier och ett nationellt ansvar. Nätverket har en bred representation av såväl stora institutioner som museer, forskare, fothistoriker samt enskilda fotografer.

SAMMANFATTNING

Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige (i fortsättningen **Nätverket/NNAFS**) vill med anledning av Återstartsutredningens betänkande åter uppmärksamma att fotografi och fotografer inom konst- och kulturskaparområdet är hårt utsatta på grund av pandemin. Situationen för den fotografiska stillbilden är alltmer alarmerande. Bristen på hemvist och avsaknaden av nationellt ansvar liksom av infrastruktur och samverkan har förvärrats på grund av pandemin.

Situationen för fotografien i Sverige har blivit förvärrad på grund av pandemin. Museerna var redan innan pandemin hårt drabbade och i djup ekonomisk kris. Tillsammans hanterar museerna enorma samlingar av fotografi, minst 70 miljoner, både historiska och samtida men även framtida.

Den fotografiska stillbilden är den mest förekommande medieformen för sociala, kulturella, historiska och demokratiska uttryck och har en dominerande ställning i dagens samhälle. I dag saknas dock både den historiska överblicken och en bredare förståelse för stillbildens betydelse.

7.2.1 Återstartsstipendier

Som vi tidigare påpekat i vårt remissvar till **Arkivutredningen SOU 2019:58 Härifrån till evigheten**, finns det ett stort behov av satsningar och omsorg om s.k. ’Enskilda arkivbestånd’

Det finns många svenska fotografer av stort nationellt intresse som verkat i vårt land med sin verksamhet under enskilda firmor. Dessa faller inom ramen för både s.k. *enskilda arkiv* och *personarkiv*. Det finns ingen policy eller övergripande strategi eller bevarandeplan för hur dessa livsverk ska hanteras eller räddas i Sverige, utan de hotas av förstörelse eller uppköp av kommersiella krafter.

En särskild aspekt är omsorgen av i dag aktiva yrkesfotografer och möjligheterna att stödja och bevara deras arbete inför framtiden. Många av landets nationellt viktiga fotografer har nu nått en så hög ålder att deras

livsverk är i fara. Detta beror på att det inte finns någon nationell plan, infrastruktur eller statliga resurser för hur deras arbeten ska kunna säkras och därmed ingå i vårt kollektiva bildminne.

7.2.2 Återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige tillstyrker utredningens förslag till återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor. Behoven av stöd för återstart bland landets yrkesverksamma kulturskapare är enorma. Detta gäller i hög grad för kulturskapare och aktörer/institutioner inom den fotografiska stillbildens område. En hel yrkeskår inom de kreativa näringarna är hårt drabbad och många går en oviss framtid till mötes.

Vi är mycket oroade över den kris som museerna i Sverige befinner sig och vad som ska hända med bevarandet av vårt fotografiska kulturarv, både de befintliga samlingarna och de som måste förvärvas i framtiden. Inte minst de enskilda arkiven, där många fotografers livsverk inom ramen för enskilda firmor och personarkiv finns.

En omfattande och långsiktig förstärkning för utveckling, återstart och hållbarhet är nödvändig för svenskt kulturliv och kulturbevarande institutioner, organisationer och museer. Sverige har idag inget ansvarsmuseum för fotografi och inte heller någon nationell plan för bevarande av historiskt material såväl som av vår samtida fotografi. Nätverket/NNAFS vill uppmärksamma Kulturdepartementet på följande när det gäller kultursamverkansmodellen:

Det krävs en nationell och samordnande infrastruktur med handlingsplaner på övergripande nivå innan man kan delegera ett ansvar på regional och lokal nivå. Dessutom saknas det ofta den nödvändiga kompetensen och kunskapen på denna nivå. Detta gäller i hög grad på fotografins samt bild och forms område.

Olika initiativ sker utan samordning och det stora antalet enskilda fotografiska arkiv drivs i dag utan ekonomiskt stöd eller specialkunskaper. Det sätts igång parallella projekt och processer vilket varken ger kostnadseffektivitet eller för den breda allmänheten tillgängliga resultat. Detta utgör hinder för forskning samt är även en stor risk för att ett bevarande av och tillgängligheten för kulturarvet omöjliggörs. Gemensamma verktyg för att bevara vår samtida digitala bild är också nödvändiga.

Nätverket framhåller Norge och Frankrike som föredömliga exempel när det gäller samordning och samverkan på nationell nivå för att nå uppsatta gemensamma och nationella mål för kulturarvet. Här är fotografi en viktig del, liksom bild- och formområdet i sin helhet.

Beträffande 'Stöd för återstart och utveckling inom filmsektorn' vill Nätverket/NNAFS här särskilt framhålla situationen för Fotografisk stillbild

Den fotografiska stillbilden är kanske den mest förekommande mediaformen för sociala, kulturella, historiska och demokratiska uttryck och har en dominerande ställning i dagens samhälle. I dag saknas dock både den historiska överblicken och en bredare förståelse för stillbildens betydelse.

Det skrivna ordet förvaltas av Kungliga biblioteket, den rörliga bilden av Filminstitutet tillsammans med Kungliga biblioteket och nu pekar en ny utredning även på vikten av nationella strategier för att tillvarata vårt arv av ljud och video. Men det saknas ännu en hemvist och ett samlat ansvar för fotografisk stillbild i Sverige. Det saknas en central aktör med ansvar för fotografisk stillbild, som tar fram standarder, bistår med rådgivning och tar fram bevarande- och digitaliseringsplaner samt skapa långsiktiga strategier och nationella handlingsplaner. Men också för att skapa en ökad medvetenhet och förståelse för fotografi och visuell kultur i vårt samhälle.

En utmärkt förebild finns i Frankrike på Kulturministeriet där man etablerat ett Fotografiskt Parlament med nationellt ansvar för fotografi som helhet och som ska vara en plats för utbyte och dialog mellan alla aktörer inom fotografi. Se länkar: *PHOTOGRAPHY A SECTOR AT A CROSSROADS*

<https://www.culture.gouv.fr/en/Actualites/La-photographie-un-secteur-a-la-croisee-des-chemins>

<https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Photographie>

Digitalt framtagna fotografier hotar att gå förlorade utan nationella strategier och handlingsplaner. Kommersiella uppköp av fotografers, företags och institutioners arkiv begränsar tillgången till kulturarvet.

7.4 Stärk internationellt utbyte och samverkan

Beträffande internationella utbyten och samverkan vill Nätverket/NNAFS uppmärksamma utredningen på föredömliga arbetssätt när det gäller fotografisk stillbild i Frankrike, Norge men även övriga länder i Norden som samtliga har institutioner/museer med nationella ansvar och övergripande handlingsplaner samt infrastrukturer för fotografi. Detta saknas helt i Sverige.

7.6.1 Digitalisera kulturarvet

Nätverket/NNAFS delar Återstartsutredningens åsikt att det är viktigt för digitalisering av vårt gemensamma kulturarv att *samordning och uppbyggnad av infrastruktur sker utifrån förutsättningen att även små aktörer ska ha möjlighet att ta del av de gemensamma resurser som byggs upp. För att säkerställa detta bör Riksantikvarieämbetet från början föra en dialog med en mångfald av kulturarvsaktörer.*

Och att det även *behövs samordning av digitaliseringsarbetet, rätt kompetens och utveckling av en gemensam infrastruktur för att digitaliseringen ska bli effektiv och möjliggöra att befolkningen kan ta del av det digitaliserade kulturarvet.*

När det gäller digitalisering av kulturarvet är det avgörande och nödvändigt att det finns ett nationellt ansvar och ett helhetsgrepp. Detta saknas i Sverige när det gäller fotografi samt bild och form. Det brådskar att få till ett nationellt ansvar för fotografi. Och allt hänger ihop – utan satsningar på nationella strategier för fotografi och fotografers villkor framöver faller hela branschen och vårt kollektiva bildminne samman. Det krävs en kartläggning och analys av mediets betydelse för synen på och delaktighet i det svenska samhällets utveckling. Detta är en central och angelägen demokratisk fråga.

Angående detta vill vi åter igen uppmärksamma Återstartsutredningen på **Arkivutredningens betänkande till regeringen. SOU 2019:58 Härifrån till evigheten.** Ur denna: ”Det bör genomföras en nationell översyn av ansvaret för och bevarandet av fotografi....”

Och ur **Nätverket/NNAFS** remissvar på denna utredning:

- Nätverket efterlyser en samordnad nationell stödfunktion för digitalisering av till exempel enskilda arkiv och personarkiv som omfattar både levande och avlidna fotografers för Sverige viktiga arkiv. I nuläget saknas det både ekonomiska och personella resurser, samt kompetens för detta.
- Dagligen och framöver ställs vi inför ett enormt digitalt bildflöde som även det saknar handlingsplaner, riktlinjer och resursmedel på ett nationellt plan. De flesta initiativ styrs av ideella personer, släktingar eller eldsjälar. Kommersiella uppköp av fotografers, företags och institutioners arkiv hotar vårt fotografiska kulturarv. Sveriges ställning när det gäller fotografi är hotad.

Vidare ur **Arkivutredningens betänkande**: *De enskilda arkiven, där många fotografiska livsverk inom ramen för enskilda firmor och personarkiv finns, är en viktig del av kulturarvet. Det behövs snarast en nationell plan, infrastruktur och statliga resurser för hur dessa ska kunna säkras och ingå i vårt kollektiva bildminne.*

Ett 20-tal remissvar från tunga instanser och aktörer – 30 procent av remissvaren stödjer detta krav.

7.6.4 Kompetenshöjande insatser om upphovsrätt

Nätverket/NNAFS välkomnar utredningens satsningar på kompetenshöjande insatser om upphovsrätt kompetenshöjande insatser vad gäller upphovsrätt i och med implementeringen av EU:s upphovsrättsdirektiv i svensk lagstiftning.

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

Nätverket/NNAFS tillstyrker utredningens förslag att etablera ett samordningskontor för KKN på Regeringskansliet, där det tydliggörs att också kulturskapares villkor ingår, och utforma en nationell strategi för KKN.

När det gäller fotografisk stillbild och upphovsmännen – fotograferna – spelar fotografiet och fotograferna en viktig roll även för andra yrkesgrupper inom de kulturella och kreativa näringarna. Visuell kommunikation styr vår tillvaro i allt högre grad – inte minst hur vi röstar eller gör våra val i livet. Det är en fråga om demokrati! Nationella riktlinjer och infrastruktur saknas för fotografi och för vårt gemensamma bildminne.

Dagligen och framöver ställs vi inför ett enormt digitalt bildflöde som även det saknar handlingsplaner, riktlinjer och resursmedel på ett nationellt plan. De flesta initiativ styrs av ideella grupper, släktingar eller eldsjälar. Kommersiella uppköp av fotografers, företags och institutioners arkiv hotar vårt fotografiska kulturarv. Sveriges ställning när det gäller fotografi är allvarligt hotad.

En samordning och dialog sinsemellan olika departement är nödvändig för en lyckad kulturpolitik och **Nätverket/NNAFS** ser fram emot en dialog om den alarmerande situationen för fotografisk stillbild med den nya utredningen **Ku 2021:03 "Kreativa Sverige"**.

7.10 Utveckla kulturpolitikens inriktning - 7.10.1 Färdplan för den svenska filmpolitiken

Liksom för den svenska filmpolitiken vill **Nätverket/NNAFS** här särskilt framhålla situationen för fotografisk stillbild. Här saknas det helt och hållet en *färdplan* och nationell kulturpolitik, vilket **Återstartsutredningen** helt har missat.

Den fotografiska stillbilden är kanske den mest förekommande mediaformen för sociala, kulturella, historiska och demokratiska uttryck och har en dominerande ställning i dagens samhälle. I dag saknas dock både den historiska överblicken och en bredare förståelse för stillbildens betydelse.

Det skrivna ordet förvaltas av Kungliga biblioteket, den rörliga bilden av Filminstitutet tillsammans med Kungliga biblioteket och nu pekar en ny utredning även på vikten av nationella strategier för att tillvarata vårt arv av ljud och video. Men det saknas ännu en hemvist och ett samlat ansvar för fotografisk stillbild i Sverige. Det saknas en central aktör – ett nav med ansvar för fotografisk stillbild, som ska ta fram standarder, bistå med rådgivning och ta fram bevarande- och digitaliseringsplaner samt skapa långsiktiga strategier och nationella handlingsplaner. Men också för att skapa en ökad medvetenhet och förståelse för fotografi och visuell kultur i vårt samhälle. **Nätverket/NNAFS** anser att de medel som föreslås gå till förslaget om kulturcheckar (7.2.3 Kulturcheckar som stimulansstöd) bättre kan användas till en översyn av det fotografiska fältet.

I övrigt stödjer **Nätverket/NNAFS** Svenska Fotografers Förbunds och KLYS remissvar.

Stockholm 16 februari 2022

Arbetsutskottet för *Nätverket Nationellt ansvar för fotografi*

Lena Wilhelmsson, sammankallande

Mia Bengtsson Plyning

Eva Dahlman